

lors semblants, *abur* (altrament Diculescu, ZRPh. xli, 422, opinà que *boare* és d'origen local germànic, o sigui gepídic); per a alguns representants dialectals a Itàlia i als Alps veg. el REW.

A l'extrem Sud d'Itàlia reapareix dialectalment el nostre mot: Lucània *vòira*, calabr. sept. *vòjira* 'vent del Nord' (Rohlf's, It. Hist. Gramm. I, 467). És clar que allí ha d'haver-hi estreta relació, més o menys antiga, amb els parlars hellènics de la Magna Grècia, encara no extingits.

I això ens interessa molt particularment pel problema fonètic i històric que presenta el mot català. El resultat fonètic que en català esperaríem de BŌREAS fóra més aviat *buira* amb *ú*; que de fet sembla haver deixat un parell de descendents en la nostra vella toponímia del Nord-oest: són dues poblacions (petits llogarets avui però molt antics, velles parròquies), i la situació en el costat obac de muntanyes molt altes, comprova aquesta probable etimologia: així el situat al costat de Sirès i Bonansa, a l'alta Ribagorça, i en forma encara més conspícua el de la vall del Bosia, entre les Iglésies i Avellanós. Com que el timbre de la òmicron grega era més tancat que el de la o breu llatina, s'observa que en els hellenismes sovint el llatí vulgar la reflecteix com a *o* tancada (veg. TORN, ESTORA); així ens explicariem que el resultat català no tingui el vocalisme *ú*; però seguim insatisfets perquè el resultat de *ŌRI* sol ser llavors *or*, però sense la *i*: -*ŌRIUM* > -*dor*, -*dora*, sal-morra MŪRIA, estora STOREA, *voltor* VULTURIUM.

Hem de creure doncs una de dues: que el mot, de caràcter mig-savi, entrà tardanament en l'ús popular del llatí nàutic, i sota aquesta influència llatinitzant (reforçada per l'ús en portolans i en les altes escoles) es mantingué vacillant de forma entre *bòria* i *boira* durant molts segles; o bé que el rebérem solament tard dels nostres navegants de les costes meridionals d'Itàlia i orientals del Mediterrani, prenent-lo sobretot del grec de la Magna Grècia, i potser encara més a través dels parlars romànics de Sicília i Calàbria, sobretot a partir de les expedicions del temps de Pere el Gran i Jaume I. L'aparició (i amb sentit anòmal) per primera vegada en Muntaner i la presència assenyalada d'una forma igual a Calàbria i Lucània, més aviat ens fa decantar, almenys provisionalment, cap a la segona alternativa.

En llatí el mot no presenta senyals de gran popularitat, per més que ja l'usi Plini, sempre, és clar, com a nom del vent. En gran majoria els testimonis tenen encara tot el regust dels hellenismes percebuts per tot-hom com a tals. Com a terme poètic *bòreas* ja fou usat el 1877 en l'*Atlàntida*. En grec, sí que és mot de tots els temps i tons, des d'Homer a Tucídides; s'està d'acord que és probable vingui del mot indoeuropeu *g^wOR/g^wR-* que significava pròpiament 'muntanya' (esl. *gora*, indoirani i bàltic *gir-*, IEW, 477, sense relació amb el gr. *ὄρος* 'muntanya', IEW, 327); fou, doncs, pròpiament la direcció i el vent de les muntanyes de Tessàlia, Macedònia i Tràcia. Per part del llatí i el grec, no hi ha doncs problemes ni com-

plicacions. I sobre l'etimologia greco-llatina del mot català amb raó hi ha hagut unanimitat entre els romanistes:³ Diez, *Wb.*, 74; REW, 1219; FEW I, 441 (contra el que suggerí M.-L., REW₃, p. 805, res no té a veure amb BŌREAS el nostre dialectal *abuirar*, *eixabuirar*, 'esternudar', que prové d'Augurium).

En el dialecte dòric del grec, *βορέας* esdevingué *βορπᾶς* i aquest va acabar per transmetre's a l'àtic, si bé en època ja un poc tardana. Encara que la forma *βορέας* va tornar, amb la *κοινή*, això degué restar en certs sectors del llenguatge de la gent de mar. I això es transmeté al romànic, en un mot de sentit i forma diferents, del qual tracto en apèndix: BŌRRASCA. Encara que en els dialectes grecs l'explicació de la variant no està enterament aclarida, és segur que no era més que una variant del mateix mot,⁴ i això ben mirat pot bastar per al romanista. Car de tota manera consta que la variant tingué força ús en la baixa època i es transmeté parcialment al llatí. *Boreas* en aquest és un mot sobretot poètic, si bé també apareix en prosa tardana; autors de llenguatge un poc avulgarat o tardà, com la Ítala, Prudenci i Paulí de Nola usaren *borras* en llatí, i la presència freqüent en les gloses greco-llatines, que solen reflectir un ús d'època imperial tardana confirma que la vida d'aquesta forma (CGL II, 18.28, 20.35, 258.47; III, 245.40) resistí a la reacció literària.

En català *borrasca* encara no apareix a l'Edat Mitjana, car el «Boades» (*AlcM*) no és de 1420 sinó del S. XVII, en què *DAG.* en troba algun altre ex., i *borrascós* i altres derivats apareixen també des de començaments d'aquest segle: «la nit --- de los navegants --- se demostra *borrascosa* / que violentament va, ríguosa, / que ningú basta a fer se desencapa» escrivia el mallorquí Antoni de Verí el 1623 (Joaq. M. Bover, *BiEBal.* II, 496; III, 2.2); es registra des del DTorra, 1640: «*borrasca del mar*: tempestas, procella» (l'ed. de 1670 afegeix l'acc. «tenyina», i Lacav., 1695, és el primer que registra *borrascós*). En castellà el tenim des d'abans, c. 1510, en Andrés Bernáldez, que és la primera datació romànica. He de palliar un poc la meua afirmació del DCEC que és menys popular a Catalunya que a Castella, si bé no convé canviar-la del tot: és realment poc usat en la costa central del Principat, i fins hi és sentit per molts com a mot poc genuí, però té més vitalitat, sobretot entre gent de mar i muntanyencs, en molts sectors de la costa Nord, de les comarques pirinenques, i de bastantes zones valencianes, balears i de l'Oest.

El REW, 1219; Vidos, *Par. Mar.*, 247; Terlingen, 231-2, etc., han assegurat que de l'it. va passar a les altres llengües romàniques, i el *Vocabolario* de l'Accademia d'Itàlia, 1941, afirma que el punt de partida és Venècia; en canvi Zaccaria creu que l'it. *burrasca* (o *borrasca*) ve de la Península Ibèrica, observant que allí apareix primerament en Fracastoro († 1553), i que només esdevé freqüent des de prop del 1600 i primer en autors on abunden els hispanismes, qualificat llavors com a «terme marinaresco»: allí segueix essent bàsicament 'tempesta marina', mentre que en autors